

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Alejandra Ganzabal Lazkano

*Orozko, Bizkaia
(1923)*

Aurkibidea

Biografia

Orozkoko Gallartu auzoan jaio zen. Ama zuen bertakoa, eta aita Urigoitikoa. Zazpi seme-alaba izan zituzten. Sei urtetik hamarrera auzoko eskolan ikasi zuen. Laudiora joan zen neskame erdara ikastera. Gasteizen ere neskame jardun zuen, harik eta 19 urterekin Orozkoko Ibarra auzoko Legorburu baserriko Pedro Etxebarriarekin ezkondu zen arte. Legorburun izan zituzten lehen hiru seme-alabak. Senarrak Extremaduratik ekarritako txerrikumeak hazten zituen, basoan haritz ezkurretan larreratuz, eta Orozkoko basoak txiki geratu zitzaizkienean, Gorbeiara eraman zituen txerrikumok. Orduan joan ziren Zigoitiako Zubibarri baserrira bizi izatera, etxean zituzten hogei behirekin batera. Hemen beste zazpi seme-alaba izan zituzten.

Zintak

ORO-001

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Elortza, Kepa
- **Data:** 2010-05-22
- **Iraupena:** 50 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Elexpuru, Juan Martin
- **Transkribatzailea(k):** Gisasola, Karmen

Pasarteak

1. Maistra eskolan eta haren senarra ortuan

- **Erref:** ORO-001/002
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:02:23. **Bukatu:** 00:04:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Zazpi urterekin hasi zen eskolan. Hasieran euskaraz eta gero, gerra ondoren, erdaraz. Gallartuko maistra baten gizonak herriak utzitako ortuan lan egiten zuen. Diru gutxi irabazten zuten maisu-maistrek eta ortua ondo zetorkien bizitzeko. Orduan ikusi zituzten lehenengoz zerbak (azelgak).</p>

Transkripzioa

- Eta eskolan han Gallartuko auzuen, bertan ibilli ziñan?
- Bai, bertan.
- Zenbat urtekin hasi ziñan eskolan?
- Hamar urtera arte.
- Alaba: Ama, aber ama, hamar urte baiño lehen joan ziñen eskolara.
- Hamar urtera arte eskolan ibili nitzan.
- Hamar urtera arte? Zenbat, seikin edo hasitta? Zenbat urtekin hasitta?
- Nik ez dakit ba, sei-zazpiez, zazpiez-edo.
- Eta eskolak euskeraz edo erderaz izaten zian?
- Lehenango, euskera eiten gendun ta gero, erdera.
- Bixeta eitten zenduen zuek, eskolan?
- Lehenengo, euskera ta gero, erdera eiten gendun.
- Eskolan?
- Eskolan.
- Euskera ta erdera?
- Zu, zu ibili, ibiliko ziñan eskolan, Republikan, ezta? Bai, zuk hogeta, Republika hogeta hamaikan etorri zan, eta zuk urte horrekin eskolan zenbiltzen. Zuk ordun zeunkazun zortzi urte. Eta maixua nungoa zan?
- Maixue? Juan zan hara biziten, kanpotarra zan. Ta joan zan andreak ta han eukin aun familie. Ta hak eiten auen, andreak eskola ta gizonak ortu eiten auen. Ze ordun maistrak gitxi iribazten orien. Ta gizonak ortue, ze eon zan etzean, ba emon otsien ortue. Ortue, ta han iminten auen. Ordun ez genduzen guk azalgak ekosten. Hor lehenago porrue ta azea iziten zan; ta horrek, imini auezan azelgak. Ta ortue landuten auen.
- Ze, zan maistrue edo maistria zan, zuena?
- Maistria.
- A, ta gizonak eitten auen?
- Gizonak ortue. Gizona ez zan izin maixue. Andrea zan maistria. Ta hak eiten maistra ta gizonak, ortue. Ta ortuegaz emoten otsen jaten.

2. Hurrengo maistra Ibarratik Gallartura egunero oinez

- **Erref:** ORO-001/003
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:04:39. **Bukatu:** 00:07:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

<p>Maistraren eta senarraren izenak. Ibarraraino (Orozkoko beste auzo bat) lagundu zieten gurasoek gauzak eroaten, alde egin zutenean, pena handia hartu zutelako. Gero Ibarratik etortzen zen oinez beste maistra bat Gallartura. Isabel Larrakoetxea, izena.</p>

Transkripzioa

- Ta goguen daukezu izena, maistrien izena?
- Engrazia, izin behar auen.
- Engrazia?
- Ta gizona Justo.
- Justo, kontxo. Ta nundik etorri zien?
- Nik ez dakit, ordun umia nintzen-ta. Horrek gero, ni akordetan naz, ba joan ziran ta eroan orien gurdi beten eroan orizan, gurdi beten eroan orizan ba, ez dakit, hor ze ohi-edo ze eukingo orien. Ta gurian ama ta danak lagundu otsien berreraíño, Iberreraíño. Pene emon otsien martxeteagatik- eta.
- Ta burdixen fan zien?
- Gurdiegaz joan ziran Iberrera. Ze itxuria Iberrera, ordun ez eguan ba kamiñoa. Kamiñoa ez egoan. Ta ordun, idiekaz eroan orien. Ba muebleren batzuk edo eukien arroparen batzuk. Ta eroan orien Iberrera. Ta martxau orien. Don Justo, ai! Don Justo.
- Kontxo. Eta horrek fan zienien, ze etorri zan beste maistra bat?
- Gero bai. Iberrekoa zan. Iberrean ein zen maistra, maistra ein zen. Ta ha joaten zan egun guztitan oiñez zerara, Gallarture; ta Gallartutik joaten zan, etzera gero.
- Ta Ibarra hori zer zan, Orozkoko beste auzo bat?
- Bai. Esate baterako, hemetik Villarrealera lez, hemetik Villarrealera lez, hemen eskolea, ezta? Villarrealera, lez. Ta, Villarraldik egun guztitan, hona eskolia emoten.
- Etorten zan oiñez?
- Oiñez joaten zan. Ta etzera joaten zan oiñez. Ta jaten auen /jataun/... eskoleak eukin auen suetea. Ta han, eingo auen bazkarie edo eiten auen. Eskoleari ein otsien suetea. Han imini otsien txapea, ta han ingo auen jatekoa.
- Oseake, bertan bazkaixe ta bertan preparatzen zien?
- Berak eiten auen maistreak. Ta maistrea zan Iberrekoa. Esate baterako, zerekoa, Villarrealgoa lez.
- Eta horrek maistrok, bigarren maistra horren izena be, goguen daukazu?
- Isabel.
- Isabel?
- Bai, ze, zan nire gizonen edadekoa. Isabel. Horrek, ziren Larrakoetxeas.

3. Astoaz esnea eroaten Ibarrara

- **Erref:** ORO-001/004
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:07:00. **Bukatu:** 00:09:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Herrira saltzera, erostera
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Pare bat behi izaten zuten eta esnea astoaz eramaten zuten Ibarrara. Gero handik Orozkoko Zubiaurren zegoen Sindikatora eta handik Bilboko zentralera joango zen esnea. Hilean-hilean kobratzen zuten. Astoan joaten zen, beti beldurrez. Orozkoko Zubiaurren zegoen Sindikatoa.</p>

Transkripzioa

- Eta zuek etxian, ganaue ta bazekotsen? Ganauek-eta?
- Bai, beti. Beti eukin doguz /duz/ behi bi edo hiru. Ta esne apurtxu bet ataten gendun. Ta haxeaz bizi gintzen.
- Ta ardirik-edo?
- Guk ez, guk ez. Guk ez geunkan ardirik. Guk esne apur bet ataten gendun, ta eroaten gendun Iberrera. Hori, esaten neune, hemeti Villarrealera lez. Astoan, kantinean eroaten gendun esnea. Ta han itxi esnea, ta gero, ba, kobretan gendun gero, hurrengo hilean.
- Hillien behin kobreten zeuben?
- Bai esnea. Sindikato, sindikato esaten jaken lehenago. Ta sindikaton, ba hara joaten zian, esnea kobretan.
- Orduen zuek, etxerik etxe ez zeuben erueten esnia? Sindikatuk banatzen zeuben?
- Sindikatora. Ta sindikatoak eroango auen Bilbora-edo. Ni ordun... umiak gintzen, ta ordun pentseu bez.
- Baiña zeu be fango ziñan batzutan ezta astuakin?
- Ordun ba astoakin. Ta bildurre. Ta bildurre eukiten gendun umiak gintzen. Ta umiak bildurre eukiten gendun. Bai.
- Ta hortik hamendik Villarrealerako besteko bidia bazan ba, biajetxoa, ezta?
- Bai. Ta zan ba, kamiñoa bakarrik, kamiñoa. Ta ba ordun umiak gintzen ta bildurre eukiten gendun. Ba bildurre umiak, bildurregaz.
- Ta zu bakarrik faten ziñan?
- Bai. Ni bakarrik ta beste bat, beste auzoko batzuk egon ziran gorago. Ta aite eroaten aurien bakotxa bere...
- Astoakin?
- Astoakin.
- Zenbat, zenbat juntaitten ziñen? Sindikatora orduko, zenbat asto juntaitten ziñen bidien?
- Ez, guk Iberrera eruaten gendun. Ibarrara. Ta Iberrekoak eroaten auden sindikatora.
- Ta sindikatue nun euen ba?
- Zubiaurren.
- Zubiaurren? Ta oin Zubiaurre zer da, beste auzo bat? Orozkoko beste auzo bat?
- Orain ez dakit sindikatoak segitan badau han. Guk, urten gendun handik. Handik, hemetik urte asko darogu.

4. Laudiora "erdiera" ikastera

- **Erref:** ORO-001/005
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:09:19. **Bukatu:** 00:11:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

<p>Ezkondutako zen baserriaren argazkia (egitura zaharreko etxe ikusgarria). Kriada, neskameak joan zen Laudiora "erdiera" (erdara) ikastearren. Lurrari argizagia eman, garbitasunak egin eta horrelakoak ziren bere lanak.</p>

Transkripzioa

- Eta esan dostazu, gero eskola akabau ta kriada jun ziñala, ezta?
- Bai ba. Eske ordun, euskera berba eiten gendun. Ta lehenago jentea joaten zan krida, erdiera ikasteko.
- Nora fan ziñan?
- Laudiora.
- Laudiora.
- Ta Laudion eitten aben erderaz?
- Han plazan, plazan. Plazeak eukin auden... ta hango etze batera joan nintzen ni krida. Ta zian aizte bi ta neba bat. Ta nebea egoten zan egun guztietan lan eiten Bilbora. Ta zerak, arrabak, ba esaten ostien, ha eiteko ta hori eiteko. Ta nik lana, lana.
- Zuk eitten zittun etxeko lanak?
- Etxeko lanak bakizu, zelan argizarie emoten zan soruri. Ta halan. Ta eukin auen etzeak, etzea zan, ta gero eskillara bat eukin auen egurrezkoa, beheraiño. Ta [...] guztitan, baietea pasetan neindun.
- Brillu atateko? Eta han Laudioko etxe horretan, hori izen zan kaleko etxe bat edo zer izen zan hori?
- Hori zelan zan? Pisu bet zan.
- Pisu bat?
- Bai.

5. Errekatxoan arropa garbiketak

- **Erref:** ORO-001/006
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:11:32. **Bukatu:** 00:12:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

<p>Gallartun ez zuten urik etxean. Orain badute. Errekatxo bat pasatzen zen etxe ondotik eta han egiten zituzten arropa garbiketak. Prozesua azaltzen du.</p>

Transkripzioa

- Ta ordun ez geunken labadorarik eta dana eskuz eitten gendun. Dana eskuz garbitan gendun.
- Eta etxian zerian, Gallarton, ura-ta bazeukatzuen etxien?
- Ez.
- Ta arginddarrrik?
- Gallartun ez geunken urik etzean. Oin badaukie baia ordun, etxe ondolik pasetan zan erreka txarko bat. Ta baldeakaz eroaten gendun etzera ure.
- Eta erropak-eta nola garbitzen zittuen?
- Han errekan.
- Errekan?
- Errekan.
- Zuek lixibie edo puxetie-edo eitten zauben? Sutako hutsakin ta erropak garbitako-ta? Leku batzutan eitten zan lixibia.
- Bai. Hor, ez. Hor etzean, etzean jabonate gendun. Etzean jabonau. Eta garbitu errekan edo han, aklarau. Eroaten gendun, honek bidoiak, bidoiak egurrezkoak. Hori ebagi erditik ta hor, hor, iminten gendun erropea beratuten. Beratu, esaten gontson, bigunduatik. Ta hor jaboie emoten gontsen, ta gero, errekan garbitu. Gero eskegi, ba hor zeran, alanbran.

6. Uniforme beltza eta amantal zuria, neskame jantzia

- **Erref:** ORO-001/008
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:13:02. **Bukatu:** 00:14:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>19 urtera arte egon zen neskame Laudion. Urte bi egin zituen. Hilean 40 pezeta kobratzen zuen; jantzi eta oinetakoak bere kontura. Ez zitzaion ezer geratzen. Uniforme beltza amantal zuriaz erabiltzen zuen.</p>

Transkripzioa

- Eta hor Laudion zenbat denbora pasau zen?
- Ba nik... hemeretzi urteraarte.
- Eta zenbat urtekin fan ziñan hara?
- Nik ez dakit zenbet urtegaz joango nintzen.
- Alaba: Hemeretzi urterekin ezkondu zan. Ez dakit zenbat urte.
- Zenbat, zenbat urte eingo zittun Laudion?
- Urte bi, pentsetan dot.
- Urte bi?
- Urte bi. Urte bi, pentsetan dot.
- Eta diruik pagaitten otsuein-edo?
- Bai. Ba, berrogei pezeta.
- Hillian, berrogei pezeta?
- Bai. Ta, gero zapatillak erosi bihar, erropea erosi bihar-ta.
- Ta jantzi, jantzi, ez otsuen eitten? Oseake, erropak, erropak zere kontu?
- Neure kontu. Unikamente emoten ostiena zan uniformea. Uniforma baltza, kuello zuriegaz. Ta ba amentala zurie. Ta hagaz, eroan behar nontsien jaten. Ordun hagaz eroten zontsien bazkaiten. Ta errekaduik eiten bere? Hagaz jantziegaz ta amental zuriegaz.

7. Ama Birjina Doloretakoari hautsa kentzera

- **Erref:** ORO-001/009
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:14:20. **Bukatu:** 00:16:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>Jabeek kapila bat zuten elizan, Ama Birjina Doloretakoarena, eta zapaturo joaten zen Ama Birjinari hautsa kentzera. Egunero goizeko seietan mezara, beste neskame batzuekin batera. Ugazaba-andrea eta, zortzietakora joaten ziren. Laudioko auzo batera, Latierrora, joaten zen azelgak eroatera, oso gogokoak baitzituzten ugazabek.</p>

Transkripzioa

- Ta gero eukin orien elexan, elexan eukin orien kapilla bat, Ama Birjiñian Dolorosetako. Ta zapatu guztitan joaten nintzen hautse kenduten, eta hautse kendu...
- Laudioko elizan?
- Bai, Laudion krida nengoan lekuin. Laudion, eukin orien... Kapilla bat eukin orien: Ama Birjiña Doloretako. Ta hareri ba, zapatu guztietan hautse kendu ta....
- Hori be zure lana zan orduen?
- Zapatu guztitan. Ha, ha ein ta gero etzera.
- Eta mezetara ta, hara kapilla horretara faten ziñen?
- Ta goxeko seiretan, mezara.
- Domekan?
- Astegunetan.
- Egunero?
- Egunero.
- Goizeko seiretan? Mekatxis la mar! Eta jende asko faten zan?
- Bi edo hiru /bi diru/ baiño ez gintzen joaten. Niri ugazabandrak eroaten ostien. Ta eurok joaten ziran zortziretakora. Baia ni goxeko seietarakora. Kridak goxean.
- Kriadak goixien? Klaro, kriadak goizau, ta gero nausixak?
- Eurek zortziretan. Baia gu seiretan.
- Ta egunero hori?
- Egun guzti-guztitan.
- Zuk horratio, zerue irabazitte dekozu!
- Ta gero gustetan jakien berduria, itxuria. Ta joaten nitzen, Latierro, Latierro, joaten nitzen, Laudiotik Gardiarantz, Gardia ez, zererantza, ba azalgak erosten. Azalga-orrik erosi ta harek eroaten ninduzen etxera.
- Ta zu, joaten ziñan...?
- Erosten, erosten. Eurek emoten ostien dirue ta haxe pagau ta azalgak eroaten ninduzen.
- Azalgak bakarrik?
- Bakarrik. Besterik ez gendun eroaten. Nik ez.

8. Amabitxiak etxeko alaba bati oparitutako oiloak gobernatzen

- **Erref:** ORO-001/010
- **Iraupena:** 0:00:54. **Hasi:** 00:16:33. **Bukatu:** 00:17:27

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>Ugazaben etxeko alabarik zaharrenaren amabitxia Gasteizen bizi zen. Lau oilanda oparitu zizkion eta haiei jaten eman eta arrautzak batu behar izaten zituen Alejandrak. Larunbatero Bilbotik etortzen zen osaba batentzat izaten ziren arrautzok.</p>

Transkripzioa

- Ta gero eurek euki euren, zian aizte bi ta nebea. Nebea joaten zan egun guztitan Bilbora. Baina euki orien horrek, zaharrenak, arrabarik zaharrenak, ba, amabitxi Biturin. Ta bizi zen artean, bizi zen artean, esan orien, ba Biturin eukin oriel, emoten otsien amabitxi zanalez, gari apur bet ekarten orien, lau ollanda eukiten oriezan, lau ollanda. Ta eureri jaten emoten, ta arrauntzak hari, hartuten ginduzan. Ta gustetan jakien zapatuitan, ez kuxitako nik arrontzak. Uzabari gustetan jakon, Bilbotik etorri ordun, ba haek arrontzak kuxu ta eroaten etzera.

9. Gari-lanak

- **Erref:** ORO-001/011
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 00:17:27. **Bukatu:** 00:20:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

<p>Garia eta artoa hatzen zuten baserrian. Garia errotan eho, bahetu, eta zahia txerriak hazteko erabiltzen zuten. Garia eskuz jotzen zuten harri gainean. Gero behiekin larrainean triluaz. Lapiko batez ibili behar izaten zuten atzetik segika, txiza eta kaka jasotzeko. Gero haize-makina batez garbitzen zuten garia. "Errentoreak", maizterrak ziren.</p>

Transkripzioa

- [...]zuek etxian Gallarton garixa ta artua ta holako gauzak ereitten zittuen?
 - Horregaz bizi gintzen. Gari apur bet kuxitan gendun, ta ahie jo ta ogie eiteko. Ta... lehenago, errotara joaten gintzen astoakaz. Astoan eroaten zan, garie eroateko ta artoa. Ta gero, zeragaz, ba...
 - Galbaiaz?
 - Galbaiaz erain, ta paretan zan zahie. Ta zahieri, emoten gontsen txarrieri. Ta haik lodituten geuntsezan ta ha, ta hagaz bizi gintzen.
 - Eta zuek garixa jo nun eitten zeuben? Garixa jo?
 - Jo eiten gendun [kollak]
 - Eskuz?
 - Kollak estu, ta jo harrin. Ta gero garbiten... zerean galbaiaz.
 - Zuk beti jo dozu garixa, eskuz?
 - Gero, gero, gero ein orien, azaba-ondoak esaten otsien.
 - Azaba-ondoak?
 - Azaba-ondoak, esaten otsien. Ba, honan, handik eiten zian, ta estu, ta

ebagi trontzadereaz. Ta puntia, ta eroan, ha, zerera, esaten otsien... ortun modun. Etorriko jat gero burure. Ta hai idiekaz edo behiegaz tridu imini, ta ha, tridun ganean, harrie imini, ta eroaten gendun zer bat, lapiko zahar bataz, txixe eiten eronean behiek, eta kaka eiten eronean. Ta haxe. Gero hai garbitu. Gero, hortik makina batera- edo ekarri orien. Ta han eroaten zan, garie garbitu. Ereiten zontsen...

- Haize-errotie, ezta?

- Bai. Eroaten zontzen eskuegaz ta haxeak, haxeak garbituten euen garie-ta. Halan bizi gintzen.

- Ta orduen zuk, lelingo goguen daukezuna zan, eskuz jotzen zeubela Eta gero, trilluakin?

- Gero klaro, klaro.

- Ta zuenean, matxakie ta makiña horrek ez zielako?

- Makinia... auzokoren batena ekarriko gendun, guk geuk ez geunken. Gu errentoreak gintzen, ta errentoreak ordun, ez geunken gauzerik; uzabak eukingo orien, baia guk ez.

10. Txerri eta arrautza diruekin kafea, tabakoa, azukrea... erosi

- **Erref:** ORO-001/012
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:20:03. **Bukatu:** 00:21:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Txerrama bat izaten zuten eta hark izandako umeak saldu egiten zituzten, etxerako pare bat utzita gero. Haiekin eta arrautzekin hartutako diruaz kafea, olio, azukrea... erosten zuten. Eta aitarendako tabakorria ere bai. Lehenago olio kuartiluka erosten zen. Amari kafesnea gustatzen zitzaion. Lapikoa irakiten zegoenean urari txingarra sartuta egiten zuten kafea.</p>

Transkripzioa

- Eta orduen txarrixak esan dozu eukitten zittubela. Ta oilluak eta holako gauzak be bai, ezta?

- Gero txarrie, ba, ba henbra bat eukiten gendun. Henbrea zan, ta ernari paraten zan, ta txarrikumak saldu eiten genduzen; ta etzerako itxi bat edo bi. Ta ha dirutxuegaz ba, kafe apurren bat-edo erosiko gendun. Kafea ta orioa lehenago. Lehenago, orioa zan oin lez erosten? kuartillu bet, litroa bez!

- Kuartillo bat?

- Eta ordun nire aitek fumetan euen. Ta esaten zan ba, takakorrie, zera, kajatillia, kajatillia, ta orioa ta azukerea. Eroaten gendun tabernara arraontzak. Arraontzan bat, dozenan bat edo eroango gendun. Ta harexen diruegaz, tabakorrie ta azukerea ta kafea. Nire amak ba, esaten euen estomangue delikedu eukiten euela-ta kafea gustetan jakon, "café con leche", ta kafetxue eiten euen. Ta lehenago tximenipean, han lapikoa, porzelanazkoa lapikoa. Ta irikitan dauenian ordun kafea bota ta txingerra sartu. Txingerra sartu ta holan eiten gendun kafea.

11. Petrolio-argia eta beheko sua

- **Erref:** ORO-001/013
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:21:38. **Bukatu:** 00:23:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Petrolio argiaz konpontzen ziren. Beheko suan egiten zituzten jan prestaketa guztiak. Sagarrak parrillan erretzen zituzten. Trebera ere bazuten.</p>

Transkripzioa

- Ta holan bizitan... pentse bez hobeto. Ez geunken, argirik pentseu bez. Petroleo argiegaz.
- Karburuakin ez zenbillen?
- Gero, gero, gero karburue. Baia lehenago, petrolioa. Ta petrolioa zan, palue ta holan, ta hak euken, untzea. Ta han untzan sartute gendun petrolioa. Ta han, han zertu.
- Ta harek usaiña euko aban, ezta?
- Ordun, pentse bez useñik. Ordun, pentseu bez. Lehen baiño lehen amatau datin, gastau ez eiteko petrolioa.
- Eta sukaldien txapia betki ezautu dozu-edo?
- Ez, ez geunken guk. Guk, ez geunken.
- Eta zelan eite zebeu, beheko suan?
- Biheko sue, beti. Beti, biheko sue.
- Ta lehen beheko sue, sukaldian erdixan euan edo ezkiña baten?
- Han parrillan, eiten gendun. Parrillia ba han sagarrak erre parrillan. Ta besterik pentseu bez.
- Eta orduan sartaña ta gauza danak han beheko sutan, ezta?
- Behean, han parrillan.
- Parrillan?
- Parrillan. Han parrillia ta treberea. Treberea, esaten gontsen, hiru, hiru hanka eukni auezan trebereak.
- Lapiku ipintteko, ezta?
- Bai. Ta hantxe.

12. Indabak eta patatak egunero

- **Erref:** ORO-001/014
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:23:00. **Bukatu:** 00:24:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Abere-hiltzea
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoen arteko harremana

Laburpena:

<p>Indabak jaten zituzten egunero. Afaltzeko etxean berakatz-zopak ia beti. Baina etxe gehienetan patatak (porru-patatak). Txerria hiltzen zutenean erregaloak banatzera joaten zen pozik, ontza bat txokolate ematen ziotelako. Baina ez zuen momentuan jaten, etxera eramaten zuen.</p>

Transkripzioa

- Eta orduen zu umie ziñanien ta zein zan jatordu normala?
- Ba indababak. Egun guztitan, indababea. Ta gaubetan, gure etxean beti, berakaz-zopea. Baia jendeak, askok patatak. Baia kostunbrea zan, berakaz-zopea gabea. Ni akordetan naz aitek iminten auen han ure, honan lapiko baten, ta ure irikiten eon ordun, botaten otsozan /botatotsozan/ ogik, ogiek tostado, haik tostaute, haxe jaten gendun. Pentsau bez hoberik. Pentsau bez geuze zeragorik. Eta ni akordetan naz, txarrie hil egiten gendunean, auzotara eroaten gendun ordun, mortzillia, mortzillia ta urdai apur bet. Ta emoten ostien, etze batzutan, ontza bat txokolate.
- Zuek zenbat etxetara eruaten zeuben mortzillia?
- Ba, Sautu esaten gontsen, Sautu. Bat zan [...] ta gero auzoko bi edo bi edo hiru edo hiruri edo holan.
- Ta onenak, ezta?
- Bai.
- Eta haek, batzutan...
- Eron ordun, ontzatxu bet txokolate, parrea bere ez e?
- Baiña zu, desidittten ezta noz [...]?
- Deseetan haxe txokolatea eroateko etzera.
- Baiña, jan edo etxera eruaten zeuben?
- Etzera eroaten gendun. Nik etzera eroaten nendun.
- Eta gero, hori jateko zan edo txokatatie eitteko esniakin?
- Ni, ez naz akordetan baina nik pentsetan dot, jan eingo gendun ze, txokolatea eiteko, ontzatxu beteaz...

13. Auzoko umeak Frantziara gerrari ihesi

- **Erref:** ORO-001/015
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:24:46. **Bukatu:** 00:25:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

<p>Gerra-hegazkinak etortzen hasi zirenean, haitz baten azpira joaten ziren ezkutatzera, Ernu esaten zitzaion lekura. Auzoko ia ume guztiak Frantziara joan ziren ihesi. Baina Aitak esan zuen Alejandra ez zela etxetik irtengo, hil behar bazuen han hilko zela.</p>

Transkripzioa

- Bai. Eta zu gerria hasi zanian, nun egon zintzan, Orozkon? Akordaitten zara, zelan hasi zan gerria?
- Ni akordetan naz ni umia nintzen. Ta ni akordetan naz, aeroplanoak dotozela-ta joaten gintzen, hatxa, hatxa egoan, hatxa ba, egoan hurrean. Ta ba, hatxen ondora. Han, han, ez doskuela aeroplanoak joko-ta, hara joaten gintzen..

- Aeroplanoan zaratie entzun ta “ra” hatxan ostera zuek.
- Hara, haraxe. Ernure, joate gintzen. Ernu esaten jakon.
- Eta jente asko joaten ziñien, hara gordetera?
- Auzotxuik bakarrik, auzoak; besteak ez dakit non egongo zien. Eske, asko joan zien Frantzira. Nire aitek esan auen ni ez noala Frantzira. Ni bakarrik pareko nitzen ze ostean, danak eroan oriezan. Esan auen: “hil behar badau, gaugez hil datila”, aitek esan auen. Ta ni ez nitzen joan, baia ostean han auzoko umiak danak Frantzira joan ziren.

14. Arrosario ostean etxera dantzara beharrean

- **Erref:** ORO-001/018
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:29:16. **Bukatu:** 00:30:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Domeka arratsaldetan arrosariora joaten ziren. Ondoren dantza egoten zen baina eurak ez ziren geratzen, bestela gautu egiten zitzaielako. Ez zuten dantzarako astirik. Senarra izango zenaren etxe aurretik pasatzen zen egunero eta horrela ezagutu zuten elkar.</p>

Transkripzioa

- Eta zu gaztetan han Orozkon, dantzara ta nola juate ziñen? Erromerixak-eta egoten zien?
- Ba joaten gintzen, errosario eoten zan, errosarioa arrasteien, laurek edo bostwetan. Ta gero, handik urten orduen, eoten zan jantzea batzuk. Ta gu etxera joaten gintzen, ze gautu eiten jakun. Ta gaubian han zelan ilunean?
- Eta nora faten ziñen errosarixora?
- Olarte, Orozkon.
- Orozkora bai.
- Parrokira.
- Kalera?
- Elexara. Elexara joaten gintzen.
- Alaba: Olarte dago Ibarra, Ibarra da auzo bat. Ta Olarte da parrokia, auzoko parrokia.
- Parrokiara joaten gintzen. Ta handik meztatik urten, ta ez dakit jantzan, ekosten bagendun edozer bere ta etzera. Ez egoan ordun, luz-eletrikarik; ordun petrolioaz. Ta joaten gintzen gauberako etzera.
- Dantzarik, dantzarik eitteko asti barik?
- Ez egoen astirik.
- Ta zelan ezautu zebe zure gizona izengo zana?
- Ba haren etze aurretik pasetan gintzen egun guztitan; mezara ta errekaduik-eta eiten.

15. Etxeko atea giltza barik, ez zegoen lapur beldurrik

- **Erref:** ORO-001/019
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:30:40. **Bukatu:** 00:32:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

<p>Legorburun aitagarreba eta eurak, senar-emazteak, bizi ziren hasieran. Etxeko atea giltza eman barik izaten zuten, ez zegoen ezelako lapur beldurrik.</p>

Transkripzioa

- Eta gero Legorburura, Legorburura fan ziñanien, zenbat jende bizi zan etxien?
- Amagiñarraba.
- Amagiñarreba?
- Besterik ez.
- Besterik ez? Koiñaturik ez euan etxian, koiñatarik?
- Iñor.
- Ta amaiñarreba ta zeuek bixok. Eta hor etxe horretan ganauek-eta bauezen?
- Bai. Ba, hor eukin genduzen lau edo bost behi. Ez dakit zenbet eukiko gendun behiek.
- Alaba: Hemen behean? Hemen?
- Hor, hor bizi gintzen. Ta beste etzean, bizi zen uzaba. Ta aituzu zelango bizimodue eukiko gendun, etzean giltzerik ez gendun eukiten iñoz. Etzea itxiten gendun karrabilliaz, ta gau ta egun. Pentseu bez giltzerik. Ta oin uzabandren alaba bat bizi da eta esaten deu: “nik Alejandra, ezin dot sinistu bere. Zelan bizi gintzen, giltze barik!”.
- Alaba: ama, zabalik hemen ere bai.
- Baiña orduen jente gutxiao. Oin, bakizu zenbat jente bizi dan? Orduen, lau katu ziren. Jente gutxiau ta ondrua be bai. Baina orduan gaizkilliak egongo ziren, ezta? Lapurrak-eta ez zien egoten orduen?
- Lapurrik? pentsau bez. Ez gendun pentsetan, lapurrek.
- Eta jittanuek-eta?
- Ordun, jitanoik ez gendun handik ekosten. Hemen bai, baia han ez. Orozkon jitanoik ez gendun ekosten.

16. Senarrak txerriak Extremaduratik ekarri basoan hazteko

- **Erref:** ORO-001/020
- **Iraupena:** 0:02:33. **Hasi:** 00:32:11. **Bukatu:** 00:34:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak

Laburpena:

<p>Ardirik ez zuten Legorburun. Gizona txerri salerosketan hasi zen Extremadurara atzera-aurrerak eginez, Uribe kamioilariarekin sozio. Bi txerri klase ekartzen zituen, grisa (koipe gutxikoa) eta gorria (koipe askokoa). Basoan ezkurra janez hazi eta gero saldu egiten zituzten.</p>

Transkripzioa

- Eta Legorburu honetan, ardirik edo bazeunken, bazeuketzen?

- Ardirik ez geunken.
 - Ez? Behixek bakarrik?
 - Behiek bakarrik.
 - Eta txarrixa ta bestalakuek, ezta?
 - Txarrie loditu etzean.
 - Alaba: Eta aita Uriberekin hasi zen ya juaten Extremadurara ama. Handik.
 - Handik joan zan.
 - Orduen zure gizona norbaittekin sozio ein zan, ezta?
 - Alaba: Uribe. Julio Uribe.
 - Uribe.
 - Julio Uribe? Eta ze negoziotan jardun zien horrek?
 - Uribek, eukin auen kamioak.
 - Kamioiak euken?
 - Ta trasportera. Ta ordun hori trasportea hartu orien txarrik handik ekarteko. Harantza eroango auen gatza edo ez dakit zer. Nik ez dakit, nik ez dakit, ze eroango euren.
 - Alaba: Ibilten zien beti txarriak ekarten, ta batzuk kamioian ta beste batzuk trenean.
 - Osake, orduen, haruzkotan gatza eruen eta honuzkotan txarrixakin etorri? Eta gero txarri horrek, horrek zer zien, pata negra edo holakuak edo?
 - Batzuk zian grisek. Batzuk zian grisek eta beste batzuk gorrik. Ta horrek gorrik zian koipe asko eukin orinak. Eta besteak, Koipe... grisek zian koipe gitxigo eukienak. Zian, klase bi.
 - Ta gero, txarri horrek hamen saldu eitten zittuen?
 - Bai, saldu ta.
 - Alaba: Ez, ez, ez, ama. Lelengo, basora.
 - Loditu arte okelea. Ze makal-makal ekarten auezan, makal.
 - Baiña txarrikumak zien edo txarriak?
 - Txarrik. Txarrik.
 - Alaba: Ama, txarrikumak eta makalak eta txikiak. Gero, egoten ziran...
 - Ordun eruten zittuen basora, ezkurak, haritz-ekurak jatera, ezta?
 - Alaba: Bai, baiña millaka e?
 - Gero, gero saldu matarixan edo karnezerixetan edo zelan saltzen zeuen?
 - Karnazerira. Txorizeruri saldu otsizan batzuk. Orozkoko... hil ei zen, hil ei zen txorizerue.
 - Alaba: Bai. Eske, horren okela, oso... hobeia zela, horregatik.
 - Oseke, bertako txarrixek baiño okela gozuaue emoten ebein...
 - Ba, klaro. Basoak... ezkurregaz, ezkurregaz.
 - Eta lehen haritzak be, asko egongo zien, ezta? Ezkurra be ugari?
 - Ordun, bai. Oin, ez dau ezkurrik. Nik ez dakit zegatik.

17. Ezkur-uruna gozogintzarako

- **Erref:** ORO-001/021
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:34:44. **Bukatu:** 00:35:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

<p>Herriko emakume batek ezkurra bildu eta gozotegi batera eramaten zuen. Ezkur-irina pastelgintzarako erabiltzen zen.</p>

Transkripzioa

- Ni akordetan naz, horreik [...] Muruko, molinerun alabak? Horrek kuxitan oriola ezkurre... Ta salduten auela pastelerira, pastelak eiteko ezkurrek.
- Ezkurraikin, pastelak eitten dira?
- Hori, esan orien. Zan honango ezkurre, itzela handik. Ta salduten oriola pastelerira ezkurre. Urune ein ta pastelak eiteko.
- Anda! Oseake, haritz-ekurraikin uruna ein ta gero harekin pastela?
- Pastelak.
- Hori sekula entzun barik neukan.
- Ba hori. Oindo bizi dire, Muruko molinerun alaba bi dauz. Horreik esaten orien.
- Ta eurek errotan ixoten eubein?
- Eurek eroaten orien, salduten orien horra pastelerira. Ta basoan batuten orizan ezkurrek.
- Ya, baiña ezkurrok ixo eurak eitten zittuen errotan? Urune eurek ataten euben?
- Eurek ez.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.
2025-11-17

CC-by-sa | Ahotsak.eus
Badihardugu Euskara Elkarte
Markeskua Jauregia, 20600 Eibar
943121775 - ahotsak@ahotsak.com